

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะเพื่อหัวใจของเราเนะ หัวใจของเรามันแสวงหา เวลาครูบา อาจารย์ท่านสอนใจ หัวใจนี้เรียกร้องความช่วยเหลือ เด็กเรามันทุกข์มันยาก เวลามันติดขัด อย่างไม่ มันจะเรียกร้องจากพ่อแม่ของมันได้ คนทุกข์คนจนเวลาเขาติดขัดขึ้นมา เขาจะหาคนช่วยเหลือเขา จิตใจของคน จิตใจของเราเองเรียกร้องความช่วยเหลือ เรียกร้องความช่วยเหลือ เพราะอะไร เพราะมันว่าเหว มันทุกข์มันยากของมัน นี่เวลามันทุกข์มันยากของมัน

เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ คำว่า “เป็นอริยทรัพย์” มนุษย์เกิดมามีปัญญา ถ้าปัญญาของคนนะ คนที่สร้างอำนาจนามานะ ทำสิ่งใดหาเลี้ยงชีพ หาเลี้ยงชีพแล้วมันยังมีความเฉลียวใจ คิดว่า ชีวิตนี้มันคืออะไร ชีวิตนี้มาจากไหน ชีวิตนี้จะอยู่เพื่ออะไร จะทำเพื่ออะไร

เวลาคอนมาวัดมาวา คนมาวัดมาวาด้วยความสุขความพอใจ เขามาวัดมาวาด้วยความสุข ความสุขของเขาคือเขามีเจตนา มีความเชื่อของเขา ความอบอุ่นของเขา เขามาวัดของเขา เวลาคอนทุกข์คนจน คนยากแค้น เวลามาวัดมาวา มาด้วยความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยากเพราะอะไร เพราะเรามาเพื่อบรรเทาทุกข์ เพราะบรรเทาทุกข์ มาเพราะหัวใจมันทุกข์มันยาก

คูสิ ทางการค้า ทางธนาคารเขาบอกว่า เวลาเราทุกข์เรายาก เขากางร่มให้ กางร่มให้ เขาให้เงินกู้ เวลากิจการเรามีปัญหา เขาชักร่มกลับเลย เขาชักร่มกลับ ทำไมไม่กางร่มให้เราล่ะ กางร่มให้เรา เราทุกข์เรายาก เราทุกข์จนเจ็บใจ เราสู้เรายืนขึ้นมา เขาจะปกป้องดูแลเรา เวลาเรามีความผิดพลาดขึ้นไป เขาก็ต้องมาช่วยเหลือเจือจานเราสิ ทำไมเขาชักร่มกลับล่ะ ถ้าเขาชักร่มกลับให้เราตากแดดตากฝน ให้เราต้องเผชิญกับวิกฤติของเราคนเดียว นี่หัวใจของเราเวลามันทุกข์มันจน เวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา เราก็กังการให้คนกางร่มให้ ต้องการให้คนช่วยเหลือเจือจานเรา ถ้าช่วยเหลือเจือจานเรา

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทาน ศีล ภาวนา ให้การเสียดทาน การเสียดทาน เราต้องการให้คนช่วยเหลือกิจการเรา เราไม่ใช่ไปเสียดให้เขา การช่วยเหลือกิจการเรา ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ธรรมะย่อมคุ้มครอง เรามีธรรมะคุ้มครอง เรามีความดี ความงามของเราคุ้มครอง ผู้มีศีล ผู้มีศีลปฏิบัติ มีศีลมีธรรมของเรา เขามีเครดิต เขามีศักดิ์ เขาไม่พุดมูสา เขาไม่เบียดเบียนใคร เขาไม่หยิบฉวยของใคร เขามีเครดิตของเขา นี่ธรรมะคุ้มครอง

ถ้าใครมีศีลมีธรรม สิ่งที่มีศีลมีธรรมมันคุ้มครอง แล้วคนคุ้มครองคนที่มีศีลมีธรรม คนที่เขาเชื่อถือศรัทธา ตกทุกข์ได้ยากมีคนอยากจะช่วยเหลือกิจการ คนอยากช่วยเหลือกิจการมาก คนมีน้ำใจมาก แต่เขาช่วยเหลือไปแล้วโดนหลอก เวลาโดนหลอก เขาบอกว่าจะช่วยเหลือใคร จะทำสิ่งใด จะต้องตั้งสติก่อน ต้องมีปัญญา พอเราช่วยเหลือไปแล้ว พอโดนหลอก เสียใจ ภายหลัง เสียใจภายหลัง ทำให้คนไม่กล้าช่วยเหลือกัน

ถ้าคนจะช่วยเหลือกัน ถ้ามีศีลมีธรรม ถ้ามีศีลของเขา เขาพูดโดยศักดิ์ของเขา ทำสิ่งใดไปแล้วมันสะอาดตั้งแต่เริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด ทำแล้วมันสบายใจๆ คนอยากช่วยเหลือกิจการกันก็มี คนมีน้ำใจๆ แต่ทำอะไรไม่ได้เลย มันติดขัดไปหมดเลย เพราะไว้ใจใครไม่ได้เลย เพราะอะไร เพราะไม่มีธรรมใจ ไม่มีธรรมะคุ้มครอง ไม่มีธรรมคุ้มครองเราไง แล้วก็บอกว่าต้องการให้คนคุ้มครองเรา ต้องการให้คนกางร่มให้เรา ต้องการให้ทุกคนดูแลเรา แล้วเราละ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เสียดทาน

คำว่า “เสียดทาน” เสียดทาน เสียดทาน ทานของเราคือมีน้ำใจ มีน้ำใจของเขา ถ้าคนมีน้ำใจต่อกันนะ ขับรถในกรุงเทพฯ จะไม่มีปัญหาขนาดนี้หรอก ทุกคนก็จะแข่งไปก่อน ทุกคนก็จะเอาเปรียบ ไอ้คนที่เป็นคนดี นุ่น อยู่ท้ายแถว ติดอยู่นุ่น มันมาไม่ได้หรอก ไอ้คนที่เบียดเขาไปก่อน ไอ้คนที่แข่งเขาไปก่อน นั่นนะ เพราะไม่มีน้ำใจต่อกันไง ถ้ามีน้ำใจ มีกฎ จรรยาณะ ติดก็ติดด้วยกัน ไปก็ไปด้วยกัน ทุกอย่างด้วยกัน มันเสมอภาคกัน ถ้าเสมอภาคกันมันก็เป็นแบบนั้น เพราะอะไร เพราะว่าไม่มีน้ำใจ

ถ้ามีน้ำใจ คนมีน้ำใจ ทาน เวลาคำว่า “ทาน” แค่มีน้ำใจ หลีกทางให้กันก็เป็นบุญนะ เดินไปบนสะพานแคบๆ เราหลบให้เขา ให้เขาไปก่อน บุญเกิดแล้ว นี่ไง ทาน ทานคือให้ความสะดวกแก่เขา ให้น้ำใจแก่เขา การเสียดอย่างนี้ แล้วพอเสียดแล้ว เขาบอกคนนี้เป็นคนโง่

เวลาหลวงตาท่านพูดบ่อย ถ้าพูดถึงทางโลก ถ้าประชาชนจะว่าโง่ก็โง่ ก็ว่าเป็นผู้ให้อย่างเดียว แต่ถ้าเป็นทางธรรม เป็นทางธรรม สุขยอด สุขยอด ท่านมองทางธรรม ทีนี้มันมองในแง่มุมใดล่ะ พวกเราไม่กล้าทำอะไรกันเลยเพราะเหตุนี้ไง กลัวเขาดูถูก กลัวเขาเหยียดหยาม กลัวเขาหาว่าเราไม่ทันคน

เราทันคนนะ แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร เรามีธรรมะในหัวใจ เราเสียสละให้เขาได้ เพราะเราชนะทิฏฐิมานะในใจของเรา ใครบ้างไม่ยอมสะดวกราบรื่น ใครบ้างไม่ยอมจะไปก่อน แต่เราเสียสละให้เขาไป เราเสียสละให้เขาไปเพราะว่าเราเป็นสุภาพบุรุษ เราเป็นผู้ที่ควบคุมหัวใจของเราได้ ไอ้คนอื่นเขาจะมองนะ คนที่เขามองว่าเราเสียเปรียบ คนที่มองว่าเราไม่ทันคน นั่นเขามองในทางโลก แต่คนที่เป็นผู้ใหญ่เขามองนะ เออ! คนคนนี้มีน้ำใจนะ คนคนนี้น่าคบ คนคนนี้น่าคบได้ เรารู้จักหลบหลีกให้คนอื่นไป แล้วไม่ใช่หลบหลีกแบบคนไม่มีปัญญา หลบหลีกแบบมีปัญญา ใจ หลบหลีกแบบรู้เท่าไร หลบหลีกแบบผู้ที่บริหารจัดการ ไม่ใช่หลบหลีกแบบยอมจำนน ถ้าเรามีสติปัญญา นี้ไง มันจะคุ้มครองหัวใจนี้ไง

ที่ว่าธรรมะคุ้มครองๆ คุ้มครองถ้ามีทาน มีศีล มีภาวนา คำว่า “ทานๆ” คำว่า “ทาน” คือ น้ำใจเท่านั้นแหละ ไอ้วัตถุมันเสียสละ เพราะมีน้ำใจมันถึงเสียสละสิ่งนี้ได้ คนที่มีน้ำใจนะ เสียสละได้หมดเลย ถ้าคนไม่มีน้ำใจ ความตระหนี่ถี่เหนียว สิ่งนี้สงวนไว้ให้ตนเองหมดเลย แล้วก็ไม่ใช่ของคนสักอย่างหนึ่ง เก็บไว้ เก็บไว้เป็นของของเรา ใช้จ่ายไม่หมดหรอก คนเราเหมือนกัน เกิดมาเป็นญาติกันโดยธรรม มีปากมีท้องเหมือนกัน กินอยู่เหมือนกัน คนละมือเหมือนกัน แล้วมันจะใช้จ่ายมากมายขนาดไหน ถ้ามันเสียสละไป คนทุกข์คนจนของเขา เขาได้เสียสละ เขาได้ประโยชน์สิ่งนี้ มันมีบารมีแล้ว มันมีบารมี นี่ทานใจ มันคุ้มครองเราใจ

แล้วถ้าไปไหนมีแต่คนนับหน้าถือตา คนชื่นชมทั้งนั้นแหละ คนที่เห็นแก่ตัวไปที่ไหน ไม่มีคนเขามองหรอก แต่คนที่เสียสละ ไปไหนมีแต่คนนับหน้าถือตา นับหน้าถือตานะ กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของศีล กลิ่นของการกระทำมันจรจรายไป มันจรจรายไป คนเขารับรู้ทั้งนั้นแหละ ถ้ามันทำบุญอย่างนั้นนะ

นี่พูดถึงเวลาเรามาวัดนะ คนที่สุขสงบในหัวใจ คนที่มีศรัทธามีความเชื่อก็มาด้วยความชื่นชม คนที่มีทุกข์มียากมา ไปวัดเว้ย! ไปวัด ไปวัดเพื่อทำบุญกุศลเว้ย! บีบคั้นหัวใจเหลือเกิน ไปวัดมา มาฟังธรรมๆ ฟังธรรม คนที่เปิดกว้าง คนที่เปิดกว้างฟังสิ่งใดแล้วธรรมะเข้าหัวใจ แต่คนที่

ไม่เปิดกว้าง อ้าว! ก็เราต้องการความช่วยเหลือ ไม่มีใครช่วยเหลือเราเลย แล้วทำไมไม่ตั้งสติละ
ทำไมไม่ช่วยเหลือตัวเองละ

คนที่เห็นภัยในวัฏสงสารบวชเป็นพระ เวลามาบวชเป็นพระ บวชมาแล้วสถานะของพระ
ศีล ๒๒๗ แล้ว ศีล ๒๒๗ มันมีกรอบมิกติกาแล้ว เราต้องไม่ก้าวล่วงแล้ว ถ้าก้าวล่วง เป็นอาบัติ
ทั้งนั้นแหละ พอเป็นอาบัติขึ้นมา เห็นไหม เวลาทางโลกว่าถือศีล ๕ เวลาทำศีลขาดก็ต่อศีล ต่อ
ศีลก็คือขออาราธนาใหม่ วิรติใหม่ ถ้าเป็นพระ เป็นพระเวลามันเป็นอาบัติขึ้นมา เป็นอาบัติก็ต้อง
ปลงอาบัติ ปลงอาบัติ สาธุ สุกฺกุ ข้ำพเจ้าจะไม่ทำอย่างนี้อีก ประจานตนเองไป ประจานตนเอง ถ้า
ไม่ประจานตนเองมันจะทำซ้ำซากไป ถ้าทำซ้ำทำซาก เป็นอาจิม ถ้าเป็นอาจิมนะ อาบัติเล็กน้อย
จะมาเป็นอาจิม ถ้าเป็นอาจิม มันจะทำให้ไม่รักษาหัวใจของตัวเองไปไหน

ถ้ามันรักษาดูแลหัวใจของตัวเอง คูลิ ถ้าทางฆราวาสมีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ถ้าบวชเป็นพระ
ขึ้นมา บวชเป็นพระมันมีศีล ๒๒๗ แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นไป ประพฤติปฏิบัติขึ้นไปเวลามี
สมาธิ ทำความสงบของใจเข้ามา เพราะเราไว้วางใจตัวเองได้ ถ้าเราเชื่อมั่นในตัวเราเอง อ้าว!
ศีลเราบริสุทธิ์ มันองอาจ มันกล้าหาญ มันทำอะไรก็ได้ แต่ถ้าเราทำอะไรผิดพลาดแล้วเราหมกไว้
ในหัวใจนะ พอนั่งภาวนา “โกหก นั่นก็ผิด นี่ก็ผิด” กิเลสมันร้ายนัก มันยุมันแหย่ มันทิ่มมันตำ
หัวใจเรา เราต้องป้องกันไว้ก่อน เรามีรั้วรอบขอบชิดคือศีล ศีลรั้วรอบขอบชิด ถ้าทำความสงบ
ของใจเราได้ เราก้เข้าบ้านของเรา

นี่มีรั้วรอบขอบชิดแต่หาบ้านไม่เจอ มีรั้วรอบขอบชิดแต่เข้าบ้านตัวเองไม่ได้ ถ้ามีรั้วรอบ
ขอบชิดขึ้นมามันมีศีลไป ถ้าทำสมาธิขึ้นมาก็เป็นสมาธิ ถ้าเกิดปัญญาขึ้นมา เวลาปัญญาขึ้นมา จิต
สงบแล้วให้เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง มันพิจารณาของมัน มัน
แยกแยะของมัน มันภาวนาของมัน มันทำของมัน มีบ้านแล้วก็ยังมีทรัพย์สมบัติเข้ามาในบ้าน
นั่นนะ พิจารณาของเรา สำรอกคายมันออก คายอะไรล่ะ? คายทิฏฐิมานะไป ทิฏฐิมานะที่เป็น
ฆราวาส เราเป็นญาติเป็นโยม หัวใจมันเรียกร้องความช่วยเหลือ เราเรียกร้องความช่วยเหลือ เราก้
ไม่รู้จะไปช่วยเหลือที่ไหน

คูลิ เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน เวลาเราหาเงินหา
ทองขึ้นมาก็เป็นสมบัติของเรา ผাগไว้ในบัญชีเป็นสมบัติสาธารณะ เวลาทำความสงบของใจ
เวลาใจสงบแล้ว สมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน ปฏิสนธิจิต

จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ พวจิตนี้เวียนว่ายตายเกิด ทำความสงบของใจเข้ามาถึงจิต จิตคือบ้านของเรา ปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิต สมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน เวลาทำงาน ขึ้นมามันเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญามันเกิดอะไร เกิดทวิภูมิฐานะ ทวิภูมิฐานะ สักกายทวิภูมิ ความเห็นผิดว่าสรรพสิ่งนี้เป็นของเรา ถ้าพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ มันสำรอก มันคายของมันออก มันถอน สักกายทวิภูมิ ความเห็นผิด มันถอนออกมา มันสำรอกมันคายออกไป มีสติปัญญาพิจารณาของมัน ไป พิจารณาของมัน

เวลาพิจารณาของมัน มันต้องการศีล ต้องการสมาธิ ต้องการปัญญา ต้องการความสะอาด บริสุทธิ์ ให้มันสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นมามันถึงสัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้องดีงาม เวลาประพฤติ ปฏิบัติขึ้นมาก็เป็นงานถูกต้อง งานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ความชอบธรรม ความชอบธรรม มันเกิดมาจากไหน? มันเกิดมาจากเริ่มต้นตั้งแต่หัวใจที่มันเปิดกว้าง ต้องมีน้ำใจก่อน พอมีน้ำใจ แล้วมันมีศีลควบคุมดูแลมันอีก มันทำสมาธิขึ้นมามันถึงเข้าไปถึงบ้านของเรา มีรั้วรอบขอบชิด มีบ้านของเรา มีที่อยู่อาศัยของเรา แล้วพิจารณาของเรา ภาวนาของเรา มันต้องมีสติปัญญา มันภาวนามขปัญญา ปัญญามันสำรอก มันคายของมันออก เป็นชั้นเป็นตอน เป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป มันยังต้องการความสะอาดบริสุทธิ์ เพราะอะไร เพราะสติ-มหาสติ ปัญญา-มหาปัญญา มันละเอียดรอบคอบขึ้น

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติของท่าน ท่านจะรักษาของท่าน ท่านจะดูแลของท่าน หลวงตาท่านชื่นชมมาก ชื่นชมหลวงปู่มัน หลวงปู่มันท่านเป็นพระอะไร? ท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านเก็บเล็กผสมน้อย ท่านทำเป็นตัวอย่างตลอด พระอรหันต์ พระอรหันต์คือมันสำรอกมันคายอวิชชาออกไปหมดแล้ว มันเป็นปาปมุต ปาปมุตคือว่าไม่มีเจตนา คือว่าไม่มีเจตนา ไม่มีกิริยาใดทั้งสิ้น มันเป็นแค่กิริยา มันไม่มีเจตนา มันไม่มีอาบัติ เขาเรียกว่าปาปมุตไป มันพ้นไปแล้ว มันพ้นไป แต่ขณะที่เราก้าวเดิน เรายังไม่ถึง เราต้องการ

เวลาคนที่เขาเดินทาง รถของเขา เขาต้องดูแลของเขา เครื่องยนต์ ต้องดูแลให้แข็งแรง ต้องให้สมบูรณ์ ต้องมีน้ำมัน ยางล้อต้องลมดี ทุกอย่างพร้อม เพราะระหว่างเดินทางก็ต้องเช็ค ต้องดูแลทั้งนั้นแหละ ตายนะ เบรกแตกก็ตายลงข้างทาง ยางระเบิดแล้วก็พลิก เครื่องยนต์เสียหายก็ไปไม่ได้ เวลาภาวนาไปมีอุปสรรคทั้งนั้นแหละ เวลาภาวนาไปมันต้องดูแล มรรค ๘ งานชอบ เพียรชอบ งานก็ต้องชอบธรรม ความเพียรก็ต้องถูกต้อง สติก็ต้องชอบธรรม สัมมาทิฐิ ต้องสัมมาสมาธิ ปัญญาที่ต้องเป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้องดีงาม เวลาก้าวเดินไปมันต้อง

แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเราทำเป็นแบบอย่างของเราให้เราได้เห็น ให้เราได้มีร่องรอย เราควรภูมิใจไหม ถ้าเราควรภูมิใจ เราควรศึกษา อย่าเอากิเลสศึกษาๆ นะ “หลวงปู่มั่นก็ไม่ใช้พระอรหันต์เพราะท่านอุคบุหรีตราไก่”

“หลวงตาเวลาเทศน์ธรรมะ โอ๊ย! เทศน์ออกมา ท่านฉันทมาก”

นั่นนะ มันไปมองตรงนั้นนะ เวลากิเลสมันพามอง ไปมองจุดด้อยที่ว่าเป็นจุดด้อยของสังคม เพราะสังคมเชื่อกันอย่างนั้น แต่ของท่าน ท่านทำของท่านมา ท่านทำของท่านมาเพราะสิ่งนี้ท่านพอบรรเทาๆ เครื่องยนต์มันร้อนก็พักผ่อนมันก่อน ยางมันแบนก็จอดเติมลม เปลี่ยนยาง ท่านทำของท่าน ไปของท่าน โอ้เราก็ไปจับผิดกันตรงนั้น ไม่เห็นตั้งแต่ท่านบวชขึ้นมา ท่านขบรตมา ท่านเผชิญกับกิเลสตัดหาความทะยานอยากมา จนกว่าถึงที่สุด ไม่ได้มองตรงนั้นเลย นี่เวลากิเลสมันพามองไป

แต่ถ้าเวลาเราใช้ปัญญา หลวงตาท่านบอกว่า หลวงปู่มั่นท่านมีชื่อเสียงคับฟ้า กบหติขนาดไหนก็เป็นลูกศิษย์ท่านทั้งนั้น ถ้าท่านจะเอาอะไรนะ ท่านจะเอาแบบที่โลกเขาต้องการ มีสิ่งใดบ้างที่ท่านเอ่ยปากกับประชาชนไม่ได้ ท่านไม่ทำเลย เวลาทุกข์ยาก เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไปหาหมอ หลวงปู่มั่นเจ็บไข้ได้ป่วย หลวงตาท่านเล่าเอง ถ้าอยู่หนองผือ อยู่ตามป่าตามเขา เจ็บไข้ได้ป่วย เข้าป่าลึกไปกว่านั้นอีก ฉันท่วมกับเกลือ ท่านใช้ธรรมโอสถในหัวใจของท่านดูแลรักษาธาตุจันท์ของท่าน ท่านทำเป็นแบบอย่างไป นี่พระที่มีคุณสมบัตินี้

นี่ไง เรามาวัดมาว่า ถ้าเรามีความสุข มีความรื่นเริงของเรา เราก็มีโอกาส เราจะชวนขวยเราจะหาคุณธรรมในหัวใจของเรา ถ้าเราทุกข์เรายากมานะ เราเอาธรรมโอสถ ธรรมะ สัจธรรม ธรรมะจะคุ้มครองเรา คุ้มครองเราเพราะเรามีศีล มีสมาธิ มีปัญญา ถ้ามีศีล มีความปกติของใจ เราไม่เบียดเบียนใคร เราไม่รบกวนใคร เรามีสติปัญญาดูแลใช้ชีวิตของเราไป ถ้าเรามีสมาธิขึ้นมา หัวใจมันจะมีความอบอุ่นขึ้นมา เราจะเชื่อมั่นในศาสนานี้มากเลย คนแก่ทำสมาธิได้มันจะเชื่อมั่นเลยว่ามรรคผลนี้มีแล้ว

ถ้าเราใช้ปัญญาเข้าไป มันมหัศจรรย์มาก โอ้โฮ! โอ้โฮ! เลยละ ถ้ามันใช้ปัญญาได้ เพราะเป็นภาวนามยปัญญา ปัญหานี้เป็นปัจจัยตัดทิ้ง ให้ทำเป็นวัตถุให้ใครเห็นไม่ได้ จะทำได้เพียงแต่ว่าเขาพยายามเขียนทางวิชาการให้เห็นกันว่าปัญญามันจะก้าวเดินอย่างนั้น เป็นทางวิชาการมันก็เป็นทฤษฎี เป็นวิธีการ เป็นพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกเป็นวิธีการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัม

พุทธเจ้าท่านสั่งสอน ท่านเปรียบเทียบถึงการกระทำของท่าน แต่ความจริงจริงๆ ของท่าน “อาณนที เราเอาแต่ธรรมะของเราไปนะ เราไม่เอาของใครไปเลย”

ธรรมะของเราก็คือหัวใจของเราไง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อยู่ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปก็เอาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเท่านั้น สิ่งของที่ทิ้งไว้คือกิริยา คือวิธีการบอกกล่าวไว้ ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาของเธอ เราบอกวิธีการให้เธอแล้ว เธอพยายามทำให้ได้ เธอทำของเธอไป นี่ไง สิ่งที่ทำไปๆ

สิ่งที่มันเหลือไว้ มันเหลือไว้แค่กิริยา แต่เวลาจริงๆ แล้ว ในหัวใจดวงนั้น ธรรมะในหัวใจดวงนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน “เราเอาของเราไป เราเอาแต่ของเราไปเท่านั้นเอง เราไม่ได้เอาของใครไปเลย” ของใคร ใครปฏิบัติขึ้นมา ใครทำขึ้นมา ก็จะเป็นของของเขา เป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันตสิทธินิโค ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ในหัวใจดวงนั้นจะมีคุณธรรม จะ มีร่ม กางร่ม สัต สมานธิ ปัญญาจะปกป้องดูแลรักษา ถ้าใครประพฤติปฏิบัติมีคุณธรรมขึ้นมา เป็นอนุปปชธรรม สัจธรรมจะประกาศกลางหัวใจดวงนั้น เอวัง